Jyväskylän yliopiston julkaisuarkisto
Jyväskylä University Digital Archive

UNIVERSITY OF JYVÄSKYLÄ

This is an electronic reprint of the original article.
This reprint *may differ* from the original in pagination and typographic detail.

Author(s): Keränen, Marja

Title: Kirja-arvio: Jaana Kuusipalo (2010), Sukupuolittunut poliittinen edustus Suomessa. Acta Universitas Tamperensis, 1614

Year: 2011

Version:

Please cite the original version:

Keränen, M. (2011). Kirja-arvio: Jaana Kuusipalo (2010), Sukupuolittunut poliittinen edustus Suomessa. Acta Universitas Tamperensis, 1614. Kansalaisyhteiskunta, Vol 2(No 1), 125-131. http://www.kans.jyu.fi/lehti/2011-1

All material supplied via JYX is protected by copyright and other intellectual property rights, and duplication or sale of all or part of any of the repository collections is not permitted, except that material may be duplicated by you for your research use or educational purposes in electronic or print form. You must obtain permission for any other use. Electronic or print copies may not be offered, whether for sale or otherwise to anyone who is not an authorised user.

Kuusipalo, Jaana (2010). Sukupuolittunut poliittinen edustus Suomessa. Acta Universitas Tamperensis, 1614. Tampere: Tampere University Press.

Marja Keränen*

Onko poliittisella edustamisella merkitystä? Onko merkitystä sillä, kuka sinua edustaa, mies vai nainen? Onko edustajalle merkitystä sillä, ketä hän edustaa – kokeeko hän edustavansa myös sukupuoltaan? Jaana Kuusipalon työ kertoo siitä, miten 1900-luvun kuluessa naisten numeroissa laskettu poliittinen aliedustus vähitellen väistyi, – ja samalla tietenkin väistyi miesten yliedustus. Kysymys edustuksesta ei kuitenkaan ole yksinkertaista numerologiaa, vaan teoreettisesti hyvin monisyinen ja monimutkainen kysymys, jonka avaaminen vaatii mietintää siitä miten poliittiset subjektiviteetit muodostuvat ja mistä niiden edustamisessa voi olla kysymys.

Jaana Kuusipalon väitöskirja on sekä empiiriseltä kattavuudeltaan että teoreettisten keskustelujen hallinnaltaan hyvin massiivinen ja kattava työ. Sen empiirinen peitto on koko 1900-luvun mittainen. Metodologisesti se seuraa ja päivittää naisten edustusta koskevan tutkimuksen kielellisen käänteen jälkeisiin näkökulmiin, jossa kysymys poliittisesta edustuksesta asettuu myös kysymyksenä edustettavien kategorian tuottamisesta. Jaana Kuusipalon kontribuutio on vahvasti kiinnittynyt edustuksen ulottuvuuksien paradoksiin Suomessa: erillisen naiskansan konstruoiminen on ollut sekä vahvuus että heikkous. Tämä kontribuutio muuttaa vahvasti kuvaa tasa-arvon käsitteen hegemonisuudesta suomalaisen järjestelmän kuvaajana.

Työ on artikkeliväitöskirja. Se koostuu kymmenestä artikkelista joista ensimmäinen on johdantoartikkeli (130 sivua). Muut yhdeksän ovat kirjoittajan vuosina 1989- 2007 julkaisemia artikkeleita. Referoin ensin empiirisiä artikkeleja ja palaan sitten johdantoon.

---

* *Marja Keränen on valtio-opin professori Jyväskylän yliopistossa. Email: marja.keranen@jyu.fi*

Ensimmäinen artikkeli *Naisena politiikan huippupaikoille* esittelee Miina Sillanpäätä seuranneet kolme naisministerien sukupolvea. Sen käsittelemä ajanjakso on 1900-luvun alusta, mutta etenkin sotavuosista vuoteen 1986 ja aineistona ovat ministerien haastattelut. Tällä ajanjaksolla voi havaita vähittäisen naisministerikiintiön suurenemisen yhdestä muutamaan. Kiintiöstä voi tässä yhteydessä puhua ”maan tapana” tai yleisenä kulttuurisena odotuksena siitä, kuinka monta naista valtioneuvostoon on syytä ottaa. Kun aikaisemmat sukupolvet rekrytoituivat ministereiksi naisjärjestöjen edustajina, myöhemmät kokivat tulleensa valituiksi puolueen miesten toimesta ja yleisen kulttuurisen paineen johdosta.

Seuraava artikkeli esittelee varhaisista naisministereistä kaksi, sodanjälkeiset ministerit, *Vieno Simosen ja Tyyne Leivo-Larssonin*. He olivat vahvoja kansalaisjärjestöjä edustanutta ministerisukupolvea ja hyvinvointivaltion kasvun kauden ministerejä, joiden naispoliittisena roolina oli universaalien etuuksien (kansaneläke, sairausvakuutus) ajaminen. Artikkeli *Suomalaiset naiset politiikassa* on puolestaan pitkä historiallinen katsaus julkisen politiikan sukupuolittuneisuuden historiaan. Sen kattama ajanjakso on vuosisadan mittainen ja sen kautta voi nähdä politiikan sukupuolittuneisuuden vähittäisen purkautumisen prosessin. Vaikka kehityslinja onkin selkeä, ei ennuste ole säröttömän optimistinen. Vaikka artikkelin lopussa aavistellut naispresidentin ja naispääministerin paikat nyt on saavutettu, tekstissä arvellaan päätöksenteon myös karanneen muille foorumeille.

Artikkeli *Keskustelu lastenhoitopolitiikasta* laajentaa otteen vertailevaksi. Se käsittelee Ruotsia, Suomea ja Islantia ja on kirjoitettu yhdessä Christina Bergqvistin ja Audur Styrkársdottirin kanssa. Artikkelista vedettäviä johtopäätöksiä ovat, että naispoliitikot ovat vahvasti toimineet lastenhoitopolitiikkojen edistämiseksi ja että poliittista jakolinjaa saattoi löytää oikeistolaisen miesperheenelättäjyysmallin ja vasemmiston julkisesti rahoitetun päivähoidon preferensseistä. Seuraava artikkeli vertailee nais- ja miesjohtajien arkipäivän käytäntöjä Pohjois- ja Etelä-Euroopassa. Kun Etelä-Euroopan maat ovat edustaneet mieselättäjyyden mallia ja Pohjoismaat kahden uran perhemallia, voi johtaji-

enkin osalta löytää sopeutumista näihin olosuhteisiin. Eteläeurooppalaista naisjohtajaa (mikäli hän oli päätynyt avioliittoon ja/tai saanut lapsiakin) tulivat tukemaan palvelijamalli, Pohjoismaista taas julkiset palvelut. Tämä artikkeli on myös kirjoitettu yhteistyössä ja julkaistu eliittejä koskevassa kansainvälisessä antologiassa.

Artikkeli *Nainen poliitikkona ja poliitikko naisena, Politiikan sukupuolittuminen Suomessa* on Naisten äänioikeuden satavuotisjuhlajulkaisuun kirjoitettu valaiseva artikkeli politiikan sukupuolittuneisuudesta. Myös tämä artikkeli perustuu kirjoittajan tekemiin poliitikkojen haastatteluihin, ja sen keskeisenä teemana on representaatio, edustaminen: edustavatko naispoliitikot naisia (ja miespoliitikot miehiä) ja miten naispoliitikon odotetaan toimivan. Ajankohta näyttäytyy murroskautena, jossa naispoliitikkous edelleen esiintyy marginaalisena ja poikkeavana, mutta myös kykenevänä haastamaan vanhaa sektoripolitiikkaa: kun perinteisesti talous ja ulkopolitiikka asettuvat hierarkkisesti ylempään asemaan, haastatteluissa esiintyy kanta jonka mukaan ne asettuvat kaikkien asioiden aspekteiksi eivätkä sektoreiksi. Ja kyllä, naiset kokivat edelleen edustavansa naisia, vaikkeivät naisjärjestöt enää olleetkaan heidän rekrytointiväyliään. Myös sukupuolen merkityksenannon ambivalenttius tulee artikkelissa hyvin esiin.

Seuraavat kolme artikkelia käsittelevät presidentin vaaleja. Artikkeli *Elisabeth Rehn – kvinnan som krossade glastaket* kertoo siitä, miten naispuolisen presidentin valinta tuli Suomessa mahdolliseksi, vaikkei vielä vuoden 1994 vaaleissa toteutunutkaan. Tarina Elisabeth Rehnistä kertoo naisvihamielisyyden väistymisestä ja muuttumisesta jopa poliittiseksi riskiksi; mediassa esitetty misogynia alkoikin kasvattaa Rehnin suosiota eikä valitsijakunta enää hyväksynyt halveksuntaa. Näissä vaaleissa oli myös keskeisesti esillä kysymys siitä, onko puoluekanta vai sukupuoli tärkeämmäksi koettu edustamisen kriteeri.

Artikkeli 9 on kampanja-analyysi vuoden 2000 presidentin vaaleista, joissa sekä nais- että mieskandidaatteja oli ensimmäisellä kierroksella useita. Oltiin selvästi tultu tilanteeseen, jossa mikään taho ei voinut jättää naisehdokkaita huomiotta. Vaalijulkisuuden sukupuolittuminen oli ilmeistä ja hyvin pinnalla. Tuloksena myös valittiin Suomeen ensimmäinen naispresidentti. Artikkeli 10 on myös kampanja-analyysi, tällä kertaa vuoden 2006 presidentin vaaleista. Vaaleihin liittyneen julkisuuden sukupuolittuneisuutta ei enää leimaa sama naismyönteisyys kuin

edellä. Pääkandidaattien, Halosen ja Niinistön, kannatus näytti selkeästi tulevan naisten ja miesten leireistä; tämä kampanjoinnilla pyrittiin murtamaan. Naispresidentti tuli valituksi, mutta naismyönteisyyden osalta voi aavistella suhdanteen myös kääntyneen.

Monet artikkeleista ovat syntyneet tarpeeseen esitellä Suomea ja Suomen oloja kotimaiselle, pohjoismaiselle tai kansainväliselle yleisölle. Yhteenvetona artikkeleja voisi ryhmitellä esimerkiksi seuraavasti. Artikkelit esittävät kattavan ja havainnollisen kehityslinjan 1900-luvun aikana Suomessa tapahtuneesta naisten aliedustuksen väistymisestä. Naiset ovat tulleet eduskuntaan ja valtioneuvoston jäseniksi. Kansanedustajien määrässä on tapahtunut vähittäinen sukupuoliedustuksen tasoittuminen. Naisten kulttuurinen ”ministerikiintiö” on vähitellen kasvanut yhdestä useaan. Vuosisadan lopussa säädettiin kiintiölakikin. Naisministeriys esiintyy vuosisadan lopussa ”normaalina” eikä enää rajoitu muutamaan paikkaan ”amatöörialoilla”. Kun naispoliitikkojen rekrytointiväylänä alun perin olivat naisjärjestöt, näiden merkitys on kuitenkin väistynyt. Samalla käsitys siitä, että naiset edustavat naisia, on saattanut hämärtyä. Tämän kehityskulun kirjoittaja on kuvannut ja esittänyt selkeästi ja pätevästi; hän on tämän alueen paras asiantuntija Suomessa. Artikkeleiden aineistoja ovat tekijän laajat poliitikkohaastattelut sekä muu dokumenttiaineisto.

Muutamat artikkeleista laajentavat näkökulmaa kansainvälisiin vertailuihin, vaikka se ei ole ollut työn ensisijainen tarkoitus. Jälkimmäiset artikkelit taas ovat presidentin vaalien kampanja-aineistojen ja mediaaineistojen pohjalta tehtyjä analyysejä, joissa politiikan sukupuolittuneisuus on hyvin ilmeistä. Kun kirjoittaja tälläkin alalla on Suomen paras mutta ehkä myös ainoa ekspertti, voi ihmetellä, miksei politiikan sukupuolittuneisuus ole useamman vaalitutkijan kiinnostuksen kohteena.

Teoreettinen pohdinta edustamisen sukupuolittuneisuudesta

Väitöskirjan johdantoartikkeli esittää empiiristen artikkelien teoreettisen perustelun ja taustan. Johdantoartikkelissa tekijä myös reflektoi sen teoreettisen keskustelun vaiheita, joissa hän on itsekin ollut

mukana. Johdannossa esitellään työn tutkimuskysymys, aineistot ja menetelmät. Työn aiheeksi johdannossa määrittyy poliittisen edustuksen sukupuolittuminen (toisen sukupuolen enemmistöasema ja toisen aliedustus) sekä sukupuolen mukainen työnjako politiikassa. Tekijän teesi on että *sukupuolittuneisuus oli selkeätä jo Suomen kansanedustuslaitosta perustettaessa; tästä koitui naisedustukselle sekä voima että heikkous*. Suomessa naisedustus perustuessaan sukupuolittuneisiin lähtökohtiin oli jo varhain verrattain vahvaa, mutta samalla sekundääristä suhteessa miesedustukseen.

Johdanto tarjoaa tekijän alustavan katsauksen kansanedustuslaitosta perustettaessa läsnäolleisiin ristiriitaisiinkin puhuntoihin edustamisen periaatteista ja niiden teoreettisista traditioista, edustuksen subjektin rakentuneisuudesta. Edelleen kappale johdattaa naisten aliedustuksen vertailuun ajassa ja paikassa sekä tuota aliedustusta koskeneeseen tutkimukseen Suomessa. Työ esittelee naisten aliedustusta legitimoineita teoriaperinteitä sekä niiden feministisen kritiikin. Käydessään läpi feminististen teoriapositioiden eroja teksti kytkee nuo erot empiiristen artikkelien teoreettisiin oletuksiin ja pyrkimyksiin. Näin teksti problematisoi käsityksiä siitä, mistä naisten aliedustuksessa on kysymys. Erikseen pohditaan kantoja, joiden mukaan naisedustus voisi käsitteellistyä intresseinä tai identiteetteinä.

Suomessa suosiota saivat erityisesti hegeliläis-snellmanilainen ja liberaali poliittinen diskurssi. Tekijä kysyy, miten naispoliittista subjektia tuotettiin juuri suhteessa tuohon jakolinjaan ja miten feministiset keskustelut rakensivat poliittisen edustuksen subjektin. Lukija voi miettiä, miksi tulkinta perustuu niin vahvasti hegeliläis-snellmanilaisen perinteen tarkasteluun ja kansakunnan rakentamisvaiheisiin kun taas empiirisissä artikkeleissa käsittelyajanjakso ulottui nykypäivään asti. Onko tulkittava niin, että naisten poliittisen edustuksen muotoutuminen myöhempinäkin aikoina on determinoitunut jo edellisen vuosisadan vaihteessa? Vai onko, ja missä mielessä, sukupuolittuneisuus siirtynyt toisiin paikkoihin tai purkautunutkin? Tapahtuiko 1900-luvun kuluessa naisedustuksessa tai sen ajattelussa vaihdoksia tai murtumiakin (esim. 1960-luvun tasa-arvoliikkeen kohdalla)?

Koko vuosisadan muutosten tulkitseminen yhdessä väitöskirjassa on tietenkin kohtuuton vaatimus. Yllättävää ei ole se, ettei tekijä ehkä joka paradigman vaihdosta tarkastele, vaan se, miten pitkälle hän pääsee

tuon vuosisadan tulkinnassa ja juuri luonnollistuneen tasa-arvoajattelun latentissa haastamisessa. Mielenkiintoisiksi tulevat myös tekijän tulkinnat viime vuosikymmenten muutoksista: naisia on noussut edustuksellisten elinten korkeimmillekin paikoille ja vahvan julkisen keskustelun ja liikehdinnän myötä aliedustus näyttää kiintiöiden myötä purkautuneen.

Tekijä kerää tutkimuksensa tulokset seuraavasti:

1. Poliittisen toiminnan ja edustuksen sukupuolittuminen mahdollisti naisten poliittiset oikeudet ja runsaan edustuksen.
2. Sukupuolitettu työnjako politiikassa kuitenkin merkitsi sitä että naisten oli vaikeampi päästä järjestelmän ylimpiin asemiin.
3. Puolueiden naisjärjestöillä oli keskeinen asema naisten edustuksen takaajina, samoin naisjärjestöjen yhteistoiminnalla ja valtiofeminismillä. Tämä toiminta on parantanut naisten asemaa, mutta myös rajoittanut naisten toimintamahdollisuuksia sekä horisontaalisesti että vertikaalisesti. Naisten poissulkeminen on antanut aiheen ”naiskansan tahdon” konstruoimiseen ja neutraalina esiintyvän ”kansan tahdon” riitauttamiseen – mutta myös naisten edustuksen marginalisoimiseen.

Vaikka naisten edustuksen alaa 1990-luvulla onnistuttiin laajentamaan sekä horisontaalisesti että vertikaalisesti, on tekijän mukaan tapahtunut muitakin muutoksia. Naisystävällinen hyvinvointivaltio on siirtymässä historian aikakirjoihin eikä kansallisvaltiollisella päätöksenteolla enää ole depolitisoidussa valtiossa vahvaa merkitystä. Nyt rakennetaan yksilösubjekteja, jotka tulkitsevat oman mukautumisensa taloudellisen ja sukupuolijärjestyksen tarpeisiin oman yksilöllisen identiteettinsä rakentamiseksi. Feminiinisyys esitetään vapautumisena, joka kuitenkin koskee vain nuoria ja hoikkia. Depolitisoidut valinnat paluusta kotilieden ääreen ja matalapalkka-aloille nähdään henkilökohtaisina valintoina. Tekijä näkee politiikan liikkumatilan kaventuneen dramaattisesti. Siinä tilanteessa ei naiskansan konstruoinnille näytä olevan tarvetta eikä mahdollisuuksia. Tai sitten on etsittävä muita areenoja.

Kuusipalon työ on sekä empiirisesti että teoreettisesti hyvin laaja,

kattava ja harkitsevan viisas. Paitsi että se empiriassaan kuvaa oikeastaan koko 1900-luvun kehitystä, se myös reflektoi hyvin pitkän aikajakson teoriakehitystä. Näin se ylittää teoriakeskusteluihin joskus liittyneen historiattomuuden ja ”oikeassa olemisen” tendenssin. Tällaista työtä ei tehdä nopeasti vaan laajalla kokemuksella ja näkemyksellä. Tällaisen peruspultin päälle ja varaan olisi nyt hyvä tutkimusta rakentaa.